

Nekaj o uspehah naših kongresov.

Gregor Krek.

Eden glavnih ciljev kongresne misli je bil, da se pravniki osebno spoznamo, da izmenjamo v ožjem kontaktu misli o potrebnostih, ki se pojavljajo glede prava in pravnih razmer v smeri izenačenja partikularnih zakonodavstev in da s pospeševanjem unifikacije pospešimo zavest državnega edinstva.

Ni dvoma, da sta dosedanji zborovanji v pravcu zblizovanja pravnikov in pravnih nazorov vplivali zelo blagodejno. Oba kongresa sta se vršila skozinskoz v znamenju stvarnosti in bratskega razumevanja. Toda o teh nevidnih in vendar tako važnih koristih ni moči razpravljati. Čutimo jih pa le vsi udeležniki.

Vidno merilo za presojanje vpliva naših shodov so tiste pridobitve, ki jih zapazujemo primerjajoč delovanje kongresov z dejanskim stanjem dotičnih pravnih panog pred zborovanjem in po njem. Tu menda ne grešimo preveč, ako sklepamo: post hoc, ergo propter hoc. Še bolj prepričevalna pa bo seveda ugotovitev brezuspešnosti dosedanjih prizadevanj.

Predvsem smemo ugotoviti razveseljiv, čeprav le majhen napredek v postopanju zakonodavnih in uredbodavnih činiteljev. Ta napredek v zakonodavni tehniki bi utegnil biti večji, ako bi se zavedali vsi merodavni faktorji velike važnosti, ki jo je prisoditi nazorom, izraženim po tolikšni množini najrazličnejših, izkušenih in uglednih zastopnikov naše stroke. Vendar je vsaj več ali manj avtomatično proširavanje zakonov ene pokrajine na ostala pravna ozemlja vobče prestalo. Velikim in posebno znamenitim zakonom (kodifikacijam) se v zadnjem času pridevajo motivi, ki se tiskajo z načrti vred in pošiljajo strokovnim organizacijam v oceno. V knjigotržtvu pa teh tiskanih elaboratov na žalost še zmerom ni dobiti. S tem se onemogoča zlasti inozemskim pravnikom, ki se zanimajo za naše zakonodavstvo in bi ga s svojimi kritičnimi opazkami gotovo pospeševali, da se spoznajo z našimi legislativnimi proizvodi. Mnogo premalo se še sedaj upoštevajo pravniki nekaterih pravnih področij. Tako še nimajo

Bosna in Hercegovina, bivše ogrsko ozemlje in Črna gora niti sedaj svojega zastopnika v beograjskih legislativnih komisijah. Priporočati bi bilo, da bi bili zastopani tudi v Stalnem Zakonodavnem Svetu vsaj po ekspertih, dokler se prvotna sestava članov ne more izpremeniti. Malo razveseljiva je tudi prezirljivost večine ministrstev, ki se niti najmanj ne ozirajo na predpise uredbe od 14. decembra 1919, Sl. N. 168, čeprav je postala zakon (pr. moje Grundsätze d. Verfassungsrechts, 8, op. 1). Glede razglasitve zakonov pa je zabeležiti preobrat na bolje v toliko, da izhajajo zakoni in uredbe v priročnejši obliki kot priloga »Službenih Novin«. Nujno bi bilo želeti, da bi se ta priloga popolnoma ločila od ostalega glavnega (za pravnika pa postranskega) dela, se posebej prodajala in glede nje razpisoval samostojen abonement. Le s tem bi se omogočalo naročevanje tudi poedincem, ki zanje druge objave »Službenih Novin« nimajo nikakšnega interesa. Ta način izdajanja nikakor ne bi gmotno oškodoval državne tiskarne, marveč bi bil zanjo naravnost dobičkanosen. Indeks k prilogi sedaj izhaja. Vendar bi bilo želeti, da se ureja po materijah (ne po ministrskih resortih), zlasti pa, da se dodaje tudi skrbno sestavljeno alfabetično kazalo, ki je osobito z ozirom na nesrečni običaj uvrščavanja heterogenih določb v finančne zakone neobhodno potrebno. Po prvem (pripravljalnem) zboru in istotako publicistično opetovano grajana navada, da določajo zakoni prekratek vakacijski rok ali da stopijo celo že z razglasitvijo v veljavo, še vedno ni odpravljena. Tako je bil na pr. zamotani tiskovni zakon, ki dela našim teoretikom in praktikom še sedaj obilo preglavic, razglašen brez vakacije. Kaj takega bi se ne smelo več zgoditi, če naj ne trpita občutno škodo pravna sigurnost in pravično sodstvo.

Zakon o pravni pomoči v državi, kakor ga je prvi zbor priporočal, navzlic nujnosti še do danes ni izdan. Vendar ustrezajo sodišča čim dalje bolj dotičnim zaprosilom po načelih, ki jih je ustanovil kongres. Res da ravnaajo v nekaterih pravnih ozemljih po receptu: Festina lente mesto po pravilu Bis dat, qui cito dat. Da se pojavlja v praksi še precej drugih nedostatkov in se zlasti izvršbe neredko obrezuspešu-

jejo vsled netočnega postopanja ali celo pasivne resistence izvršilnih oblasti, to čutimo zlasti mi. V tem pogledu bi bilo treba pouka in strogih navodil predvsem policijskim oblastvom (občinam), ki so na srbijanskem ozemlju pristojna za izvedbo eksekucije.

V zadevi zakona o prisilni poravnavi se je postopalo naravnost s preziranjem sklepov 1. kongresa. S famoznim čl. 89 budžetnega provizorija od 31. marca 1925 je bil ta zakon, ki je bil komaj stopil v život, povsem ukinjen. Ta nepremišljeni korak obžalujejo sedaj celo oni krogi, ki jim ta zakon ni bil všeč in ki so smatrali, da ima tehtne hibe, ki vplivajo v poedinih slučajih neugodno na gospodarstvo in na dolžnikovo moralo. Zakon je bil v istini potreben popravil zlasti v pogledu pogojev poravnave, skrajšanja in pocenjevanja postopka, poravnalne kvote itd. Ali jedro je bilo zdravo. In to je z vso jasnostjo izrekel tudi 1. zbor. V drugih državah so poravnalni postopek obdržali, a primerno izboljšali. Želeti bi bilo, da poslušajo merodavni činitelji vsaj sedaj po nesrečni razveljavi nasvete kongresa in zahteve naših in inozemskih trgovcev, ki se rajši poravnajo z 42%, kakor da čakajo leta in leta na konkurzno kvoto 7½% ali da celo gledajo, kako požirajo in končno požrejo neprimerno visoki stroški vso stečajno imovino do zadnjega dinarja.

Osnutki zakonov o sodnikih in o odvetnikih še do danes niso uzakonjeni. Glede prvega zakona pravim: Hvala Bogu! Poslednji načrt je potreben temeljite predelave. Razen tega je vendarle v zvezi z organizacijo sodišč, a dotični zakonski načrt prav tako ni goden za uzakonitev (pr. mojo Organizacijo sodišč, passim). Glede zakona o odvetnikih ta junktim ni podan v isti meri. Načrt je dober in bi se dal morda uzakoniti ne glede na prej omenjena zakona. Načrt zakona o sodnikih pa bi se moral izdatno popraviti, načrt zakona o ustroju sodišč še enkrat pregledati, a to ne izključno po pravnikih centrale, temveč s sodelovanjem po pokrajinah primerno izbranih delegatov privatnopravnega in kazenskopravnega odseka Stalnega Zakonodavnega Sveta. Šele po takšni dokončni redakciji bo zlasti načrt sodniškega zakona pripraven za predložitev skupčini. Organizacija sodišč

pa je v tako tesni zvezi s civilnim in kazenskim postopkom, da se naj dotični uzakoni šele tedaj, ko bosta tudi načrta postopkov zrela, da se predložita skupščini.

Rezultati drugega zborovanja (prvega rednega kongresa) so deloma sami na sebi manj določni in eksaktni in imajo za predmet večinoma vprašanja, ki prihajajo v pošteve de lege ferenda šele v daljši bodočnosti.

To velja tudi za problem udeležbe laikov pri kazenskem sodstvu, ker se je načrt kazenskega postopnika izognil temu problemu. A tudi kongres tega problema ni rešil, vsaj ne v formulaciji dotične resolucije. Vendar se je izrekla večina zoper vsakršno vrsto porote ali skabinstva. Politična signatura tega predmeta bi po mojem mnenju ne bila ovirala, da izreče zbor svoje mnenje jasno in določno. Opasno se mi zdi, ako označuje pravnik sam predmet, ki gre v njegovo stroko, kot politično vprašanje skoraj na način, kakor bi hotel izreči svojo nepristojnost. Politika — ne vselej čedna — se pri nas itak preveč vmešava v zadeve, ki bi ji morale biti nedostopne. Nedoločnost resolucije je obžalovati, ker sta sedaj vlada in zakonodajalec brez vsakršne direktive s strani strokovnjakov.

Prav tako nedoločno se je kongres izrazil tudi o vprašanju neomejene dopustnosti pričevanja v civilnem postopku. Resolucija sama pa je po mojem mnenju naravnost protislovna. Čim je zahteval kongres, da se naslanja novi postopek na načelo svobodne ocene dokazov, se je moral logično odločiti tudi za načeloma neomejeno pripustitev svedokov. Dovoliti dokazovanje po svedokih samo v malotnih stvareh, kakor se namerava, ne pomeni samo napraviti izjemo od principa svobodne dokazne ocene, marveč je istovetno z zavrnitvijo tega principa, hkratu pa tudi z rušenjem Kleinove koncepcije. Nesrečna stilizacija sklepa je tudi že imela neprijetno posledico, da je ministrstvo za pravosodje v načrt civilnega postopka uvrstilo določbo, ki hoče premostiti dvoje nepremostljivih stališč in ki je vsled tega do cela nesprejemljiva.

Slednja dva slučaja nas svarita pred takšnimi resolucijami. Kongres naj izreče v bodoče svoje mnenje točno in

nedvomljivo: če ne gre drugače, z večino glasov. Glede načelnih vprašanj so kompromisi nemogoči. Aut, aut! Vozel je treba presekat. Ako pa pride zbor do zaključka, da stvar še ni dovolj pojasnjena, naj odloži sklepanje do prihodnjega kongresa, a naj pri tem tega v nobenem pogledu ne veže, marveč naj mu pusti v vsakem oziru proste roke.

Sklepi o nasledstvu v združnem pravu doslej še niso izvedeni. Zaželjena ustanovitev novih zadrug ostane pač na papirju celo tedaj, ako bi dobili zakon, ki za druge favorizira. Zadruga umira. Člani, zlasti moškega spola izstopajo če dalje bolj iz domačijske zveze in zapuščajo domačo grudo, da si iščejo drugod udejstvovanja in kruha. Ako kedaj, velja v dobi denarnega gospodarstva Schillerjeva: Der Mann muss hinaus ins feindliche Leben itd. V dobi komercializacije in industrijalizacije ni več tal za primitivno, le naturalnemu gospodarstvu prirojeno vegetiranje celokupnega članstva zadruge na skupni zemlji. Pogubno razkosanje malih kmetijskih domačij se da preprečiti tudi na druge, modernemu pojmovanju ustrezajoče načine, tako z zakoni, kakor s pogodbami. Ta cilj ne bi smel biti povod za privilegovanje odmirajoče ustanove. Res je škoda teh starodavnih, patrijarhalnih odnošajev, ki so delu našega naroda še sedaj pri srcu. Zato naj ostanejo, kjer so še za zdravo življenje sposobni. Ali borba za obstanek se ne meni za idile in sentimentalnosti. Kdor ne koraka s časom, tega njega kolesa stro. Tok naravnega razvoja bo tudi silnejši nego resolucija in morebitni zakon. Kar se pa tiče že obstoječih zadrug, bi gotovo ne bilo zadržka, da se proširi hrv.-slavonski zakon mutatis mutandis na Bosno in Hercegovino, kjer pogrešajo zakonsko ureditev.

Tudi izenačitev moškega in ženskega potomstva v naslednem pravu je eno najkočljivejših, globoko v vobičajeno pojmovanje segajočih vprašanj, ki ga ne bo zlahka zmagati v obče zadovoljstvo. Zopet so trčili diametralni nazori drug ob drugega. Tem razveseljivejši je izid razprave: enakost spolov glede zakonskega dednega nasledstva, ki nikakor ni na poti singularni ureditvi nasledovanja v rustikalna posestva po posebnih zakonih, pri čemer je bila

prav umestna opozoritev na v Sloveniji udomačene, razkosanje zemljišč preprečujoče izročilne (prevzemne) pogodbe. Ta resolucija pomeni očiten napredek v smeri proti zapadu. Ako bi obveljal argument nasprotnikov, ki je po njem ta kulturni nazor v nasprotju k pojmovanju velikega dela našega naroda, tedaj bi vsak napredek vobče bil izključen. Poziv na narod nas ne sme prestrašiti. »Narod«, ki ga kličejo nazadnjaki navadno na pomoč, kadar jim nedostaje argumentov za njihovo narodu kvarno početje, nikakor ni narod. Kar imenujejo »narod«, to je le tista nevedna topa masa, ki nima svojih misli, a sledi slepo svojim voditeljem, vse eno, ali so napredni ali konservativni. Ta masa ne more v kulturnih vprašanjih nikdar biti merodajna. Nanjo se je treba ozirati le toliko, da se ji neve ustanove ne vsiljujejo, temveč da se pripravljajo pota k asimilaciji novim razmeram s primernim poukom, da se vodi ljudstvo polagoma do zaželenega cilja. Tak pripravljalni korak je storil prvi kongres kot v tem vprašanju najkompetentnejši reprezentant duševne aristokracije.

Bilanca desedanjih naših shodov torej nikakor ni pasivna. Ne glede na to, da smo se drug drugega spoznali, da so se pravniki poedinih plemen naučili spoštovati osobita svojstva ostalih plemen, je zabeležiti tudi nekaj vidnih plodov. Toda setvi je pustiti več časa, da dozori. Pospešitev dozorevanja pa ni toliko v naših rokah, kakor v rokah tistih, ki naj prevedejo izražene misli v prakso, predvsem vlade in skupščine. Tema činiteljema treba vselej znova polagati na srce, da upoštevata nasvete čimprej in čim točneje. Le če se to zgodi, ima institucija kongresa, ki zasleduje eminentno praktične svrhe, upravičenost obstoja. Končno pa ne moremo zatajiti, da nas že to navdaja z zadovoljstvom, da ni ostalo pri golih načrtih in besedah. Letos se snidemo tekom treh let že v tretjič, in vsakokrat so se našli požrtvovalni in odlični možje, ki so shode temeljito pripravljali zlasti tudi v smeri na diskusijo stavljenih problemov, in ugledni pravniki, ki so radi prevzeli referate in ki to svojo nalogo izčrpno rešavajo. Ideja ni bila torej nikak »ogenjček sena«, ki, kakor pri nas marsikatera dobra misel, brzo vzplameni, a še hitreje ugasne.

Nasprotno: naša nada je utemeljena, da bo to trajna luč, stalno svetilo, ki naj sveti in naj kaže pot našem zakonodavstvu, naši doktrini in praksi!

Kongres pravnika i naše zakonodavstvo.

Dr. Ivo Politeo, odvjetnik u Zagrebu.

U oči druge glavne skupštine Kongresa Pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca bit će dobro, pa čak i potrebno, da se ispita, koliko je rad Kongresa imao dosad stvarnog uspjeha obzirom na onu od njegovih svrha, koja je u §-u 1. Statuta opisana ovim riječima:

»...i da sudjeluju u pripravljanju razboritoga zakonodavstva Kraljevine na svim područjima prava, i to bilo tako da upozore na mane zakona, što su već na snazi, i na sredstva, kako bi se one mogle odstraniti, bilo opet tako da daju inicijativu za izdavanje novih zakona za cijelu Kraljevinu, stavljajući za njih već gotove konkretne predloge.«

Još ljepše, još jasnije, još zornije no što to može suhoparna stilizacija statuta, opisao je istu svrhu Dr. Majaron na prvome Zboru Pravnika u Zagrebu g. 1924. ovim riječima:

»Potrebna je višja tribuna za sve pravnike države zajedno, tribuna na kojoj bi se sa višjeg i općeg gledišta raspravljalo o pravnim problemima i na kojoj bi se stvarala »communis opinio« za pravne reforme — složan apel na zakonodavne faktore da se odstrani ono što je loše a dobro, da se nadomjesti boljim.«

Kongres je raspravljao, Kongres je apelirao, Kongres je upozoravao na mane i na sredstva, Kongres je davao inicijativu, Kongres je stavljao konkretne predloge — ali sve to s kakvim i kolikim uspjehom?

Eto, to je pitanje na koje želimo i moramo odgovoriti!

Idimo redom!

Već na prvome Zboru pravnika ovi na usta referenata Dra. Arandjelovića i Dra. Dolenca upozoruju na brojne mane